



# NYHEDSBREV

Johannes Jørgensen Selskabet

August 2006

5. årg.

Nr. 2

## SARALY



Mange har gennem årene i deres iver for at søge den unge Johannes Jørgensens spor i København forgæves ledt efter "Gartnerboligen Saraly" bag Søndermarken i Valby – det Valby han holdt så meget af, og hvor han gik mange natlige ture

sammen med især vennerne Stuckenberg og Albert Gottschalck. At søgningen efter Saraly har været forgæves har sin naturlige forklaring, for Saraly har forlængst skiftet identitet. For det første har en tradition fejlagtigt ville have, at



Saraly lå for foden af Valby Bakkes sydskråning ned mod Valby Langgade. For det andet har Johannes Jørgensen intet sted med præcis angivelse fortalt, hvor huset lå, blot at det var bag Søndermarken – men bemærk, at ordet ”bag” er stavet med lille b. Det er altså ikke navnet på vejen – blot en upræcis stedsangivelse.

I Johannes Jørgensens billedsamling i *Mindestuerne* i Svendborg findes nogle gamle fotooptagelser af nogle af den unge digters mange boliger i og ved København, Brogade på Christianshavn, Hallingsgade 20, Vilvordevej og Foraarsvej i Charlottenlund – og Saraly i Valby. Han har selv noteret, hvad billederne forestiller også bag på billedet af Saraly. Enhver tvivl skulle således være udelukket, med mindre erindringen siden skulle have spillet ham et puds, for på huset står et andet navn og årstallet 1906, altså ca. 12 år efter, at de måtte forlade stedet. Men hvorfor skulle han huske forkert? Der er naturligvis intet i vejen for, at han på et senere tidspunkt har søgt her ud for at mindes og taget fotografiet. Han havde også gode minder fra opholdet her; det var bl.a. her Mogens Ballin første gang op søgte ham efter at have læst hans roman *Livets Træ*. En senere ejer har så givet huset et andet navn og påført årstallet 1906.

Men så til beliggenheden ”bag

Søndermarken”! Der er en lille vej neden for Valby Bakke der hedder Bag Søndermarken, og det er den, som har ført nogen på vildspor. Det er nemlig ikke her huset Saraly lå. Det lå – og ligger stadigvæk – på Sdr. Fasanvej over for Søndermarken og har ikke ændret sig meget siden. To skorstene er blevet til én og en sidetrappe til verandaen er sløjfet, men ellers ser huset ganske ud som den gang. Årstallet 1906 er borte, vel sagtens rustet bort efter 100 år på muren.

I sine erindringer beskriver Johannes Jørgensen med ætsende selvbekyndelse de lidelser, hans manglende evne til at forsørge sin familie påførte Amalie og lille Oluf. Da de i november 1893 flyttede til Saraly fra Kastanievej, var det i realiteten en flugt fra en truende ruin, som også endelig indhentede dem her. Skildringen af huset lader ane et beskedent sted, en gartnerbolig, hvor familien Jørgensen beboede en lejlighed med altan på 1. sal.

Som man kan konstatere, var Saraly i virkeligheden en ganske statelig villa i nyrokostil med mansardtag. Om deres lejlighed fyldte hele etagen er uvist, men har så været ret stor. De befandt sig godt her i landlige omgivelser med Søndermarken så at sige lige uden for døren, og hvor han ofte søgte tilflugt med sine tanker. Fra vinduerne var der udsigt over Valbys

gartnerier og jernbanen til Roskilde, som dengang ikke gik forbi Carlsberg men løb nord om Frederiksberg Have og skar bag om Solbjerg Kirkegård mod syd/øst.

Men også her blev det efterhånden umuligt for dem at betale huslejen. Han

skildrer deres armod og hans egne triste tanker således: *"Der stod jeg nu ene ved Midnat, i min kolde Stue, i en Lejlighed, jeg ikke kunde betale. Nogle Værelser borte sov min Hustru og min Søn; jeg kunde ikke føde dem og ikke klæde dem. Min Hustru havde taget min Søn op i Sengen til sig for at varme ham, og jeg havde lagt alt, hvad vi havde af Tæpper og Frakker over dem"* (Taarnet s. 93). Det er hjerteskerende læsning at følge, hvordan de bogstaveligt bliver sat på gaden, berøvet tjenestepige og stuemøblement. Men der er også en anelse håb i al elendigheden. *"Saa kom Undergangen – Afgørelsen – Frigørelsen. En sollys Morgen i April forlod vi Lejligheden*



*Det tidligere "Saraly" på Sdr. Fasanvej, som det ser ud i dag.  
(Fot. sh)*

*paa "Saraly" bag Søndermarken". "Jeg gik gennem Stuerne, da de var tomme, og der ikke var andet i dem end Solskin og Genlyden af mine Trin. Dagligstuedøren stod Aaben til Altanen". "... Forbi var alt, vi havde levet, alt, vi havde lidt i disse Stuer – og mere var forbi end det: min Ungdom endte, Manddommen begyndte."* (Taarnet s. 98). Den lille familie stod nu uden hjem og midler og måtte søge asyl hos hans familie i Svendborg. Kort tid efter rejste han ved venners hjælp på sin første udenlandsrejse til Tyskland og Italien - til Assisi.

Og det er så en helt anden historie.

sh



# MARTIN BERGSØE PÅ ÅRHUS UNIVERSITET

Sted og tid: "Teologisk Forening", Tåsingegade 3, Århus, tirsdag d. 30 okt. Bygning 1443.

Emne: Johannes Jørgensen som hagiograf. En introduktion.

---

## JUBILÆUMSUDSTILLING I MINDESTUERNE

I anledning af 100 året for førsteudgivelsen af Den hellige Frans af Assisi i 1907, afholder Mindestuerne i Svendborg i samarbejde med Johannes Jørgensen Selskabet en særudstilling om bogen, som indtil nu er kommet i 21 oversættelser og utallige oplag.

Udstillingen viser lidt af forhistorien til bogen og nogle eksempler på de mange oversættelser til fremmede sprog.

Udstillingen vil kunne ses resten af året. Se i øvrigt Svendborg Biblioteks hjemmeside:

[www.svendborg-bib.dk](http://www.svendborg-bib.dk)

---

## STOREBOGDAG PÅ HALD HOVEDGAARD

Lørdag den 11. august afholdes årets Store Bogdag på Hald Hovedgaard ved Viborg under overskriften "rejse, rejse". Johannes Jørgensen Selskabet er igen i år repræsenteret ved en stand med bogsalg.

Stig Holsting taler på Halds Universitet under overskriften "Johannes Jørgensen – en rejsende europæer" og medlem af selskabets bestyrelse, cand.mag Ove Klausen taler "Under Lindene" under overskriften "Den indre rejse".

---

## SOMMERMØDET 2007

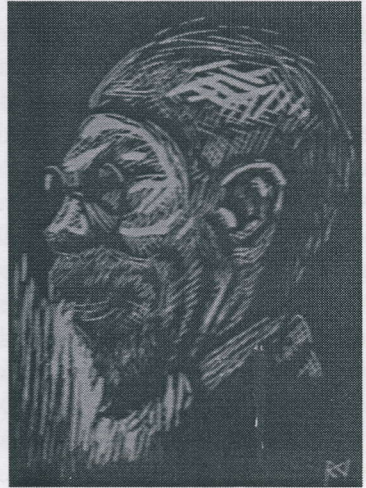
Programmet for sommermødet 2007 er indlagt i dette nummer af Nyhedsbrevet. Mødet afholdes igen i år

Det holdes denne gang på en søndag, da erfaringer fra tidligere år viste, at vores arrangement harmonerede dårligt med det traditionelle kræmmermarked på pladsen bag Frederiksberg rådhus.

Vi håber på stort fremmøde.



1267



## PORTRÆT ELLER KARIKATUR

af

Stig Holsting

Nyhedsbrevets redaktør har stundom behandlet forskellige portræt-gengivelser af Johannes Jørgensen. Det skyldes en kombination af interesse for digteren og hans fysiognomi og en professionel tilgang til malerkunsten. Portrætkunsten er en genre for sig, som ikke nødvendigvis tilfalder enhver med talent for at tegne eller male. Med fotografiets opfindelse bortfaldt jo ikke interessen og behovet for det tegnede eller malede portræt, idet den nøgne portrætlighed ikke nødvendigvis formåede at gå bag den portrætterede og så at sige tegnede hans eller hendes personlighed. En

dygtig fotograf formår ganske vist at nå længere ind, end en dårlig maler.

Et menneskes fysiognomi vil altid være interessant, og hvor der er tale om et "tænkende" menneske, som på en eller anden måde evner at fange sine omgivers opmærksomhed, vil der være en ekstra grund til at søge at tolke ånden bag facaden. Nogle bærer så at sige deres sjæls billede i panden, medens andre virker mere uudgrundelige. Men alle har naturligvis en skæbne at berette.

Johannes Jørgensen skriver selv, hvordan han tidligt opdagede,



at han "var grim" – han selv og andre omtaler hans ansigtstræk som "mongolske". Dog var der flere som siden blev slået af hans næsten æteriske udstråling – hans levende og lyse øjne - da han blev gammel. Fipskægget, som han tidligt anlagde, beholdt han til sin død og skyldes vel et (vellykket) forsøg på at kompensere for det vigende underansigt eller et forsøg på at gøre ansigtet mere ovalt. Det er ikke nogen ualmindelig disposition.

Visse tegnere har tillige en tilbøjelighed til at fremhæve et men-

neskes karaktertræk i grotesk form – den såkaldte karikatur. Det er ikke alle fysiognomier, som appellerer til denne portrætform og den kan tillige optræde både godmodig og ondskabsfuld. Her er det vel snarere tegneren, som afslører sig end den, han karikerer.

Et ungdomsportræt udført af tegneren Kongstad Rasmussen i 1898 (se Fagerø s. 20) forsøger ikke at gengive ansigtet i karikeret form, men hans position som dansk åndslivs prügelnabe skabte hurtigt også lysten til at afbilde ham i karikatur. Det ligger ligesom

*Tegning af Alfred Schmidt i Klods-Hans fra 1918. Teksten, som svinger sig i en flot romansk bur over de portrætterede lyder: At faste er til Sjælens Gavn,/vi bør ej altid nyde,/husk paa, jo mer du lider Savn,/des mer bør du dig fryde.*





i kortene; han var i så henseende et nemt offer. Den norske tegner Regnvald Blix's kendte karikatur fra 1904 er vel den mest groteske og absolut ikke velment men egentlig ikke ondskabsfuld, når man sammenligner den med Blix's andre forfatterkarikaturer. Ondskabsfuldt kan man snarere karakterisere tegningen af Alfred Schmidt i Klods-Hans, hvor Johannes Jørgensen er forklædt som moraliserende munk. Her har tegneren villet ramme ham på hans ømmeste punkt – som den svigefulde ægtemand – sådan som en del af pressen yndede at fremstille ham. Tegningen er så åbenbart ment som en dom over ham som hykler.

Det er velkendt, at et i almindelig forstand "uheldigt" eller "grimt" ydre nemt i erindringen kommer til at stå som smukt eller åndfuldt. H. C. Andersen karakteriseres af sine velvillige samtidige som smuk og statelig, selvom vi på samtidige fotografier ofte finder ham mere monumental end egentlig tiltalende med sine grove træk. Det hænger naturligvis sammen med det personlige bekendtskab, som vi i dag af naturlige grunde er afskåret fra at tage med i vurderingen.

Den samme betragtning kan vel i nogen grad siges om Johannes Jørgensens fremtoning, som han træder frem på fotos og tegninger/

malerier. Hans lidt plumpe træk har skullet opfattes i samklang med hans væsens karakter. Her har malerens (tegnerens) evne spillet afgørende ind, idet hans personlige opfattelse af den afbildede har spillet med, og jo større psykologisk evne kunstneren har lagt i sit værk, des bedre, men også mere personligt udtryk, har billedet fået.

Der vil altid være fysiognomier, som appellerer mere til tegnerens humoristiske udfoldelser, ligesom der er træk, som kan være vanskeligere at fange. Nogle vil måske automatisk opfattes som en karikatur, hvor velmenende fremstillingen end er. Der er ingen tvivl om, at Johannes Jørgensens træk har været nemme at fange – og vel også at karikere. Men ind imellem er der en gråzone, hvor det er vanskelig at forstå tegnerens intentioner. Billedet øverst til højre i dette indlæg er et træsnit udført af tegneren Knud Nørholm i 1927. Digterens i forvejen lidt grove træk synes at have fået en tand ekstra, hvorved billedet i betænkelig grad nærmer sig karikaturen. Alligevel kan der ikke herske tvivl om, at tegneren har gjort det med nænsom og følsom hånd, for portrættet udstråler en åndelig styrke, som enhver ynder af digterens værker vil kunne fatte. Det er et plumt men udtryksfuldt ansigt, just sådan som vi har lært ham at kende.

## FAGERØ – en anmeldelse

af

Sven Hakon Rossel

50-års dagen for den katolske digter Johannes Jørgensens død blev sidste efterår markeret med to vægtige bogudgivelser. Den ene, en journalistisk biografi af Teddy Petersen, blev mødt med fanfarer, men er ikke uden problemer og fejl, der bl.a. bunder i en manglende viden om katolicismen og manglende sympati for digterens åndelige udvikling. Derfor er det godt også at have antologien *Fagerø* som en slags supplement og korrektur. Det er en vidtspændende, perspektivrig og indsigtfuld bog, skrevet af eksperter, der her foreligger; Stig Holstings kyndige indledning, "En litterær skæbne", dokumenterer netop denne indsigt, der ganske mangler hos Petersen.

En sådan ekspert er udenrigsminister Per Stig Møller, der i et revideret essay fra 1979 stringent og brillant analyserer Jørgensens ungdomsromaner om rodløse, men søgende provinsstudenter. Det drejer sig om bøger, der endnu kan accepteres af den danske litteraturhistoriske tradition, da de ligger før Jørgensens konvertering til katolicismen i 1896. Et videre, fascinerende perspektiv har Henrik Wivels artikel om Jørgensen som

symbolist og dermed dennes indflydelse på d. 20. århundredes modernisme. I dette vellykkede forsøg på en rehabilitering af en overset digter kommer Wivel vidt omkring i den europæiske litteratur – og så skriver han forbasket godt. Det gælder iøvrigt for hele antologien, at den er lykkelig fri for faglig, nutidig jargon, hvor alt skal hedde "fortælling" og "diskurs".

En af bindets redaktører, Stig Holsting, bidrager yderligere med en grundig og veldokumenteret analyse netop af det tema, Petersen ikke har egentlig forståelse for: Jørgensens omvendelse til katolicismen, som digteren selv redegør for i sin lille bog *Omvendelse* fra 1899. Her kommer meget nyt for dagen. Holsting viser – samtidigt med at han fremlægger et væld af nye oplysninger – hvorledes denne omvendelse naturligvis også indebærer et eksistentielt opgør med hele den brandesianske kulturradikalisme. Beslægtet er Martin Bergsøes ligeså indsigtfulde artikel om "Johannes Jørgensen som hagiograf", altså som forfatter af de hengenbiografier, der gjorde ham til en berømt rundt omkring i Europa lige til dagen i dag – men alt-



så ikke i Danmark! Også her betrædes nyland, hvilket ligeledes gælder Elly Bruunshuus Petersens artikel om Jørgensens lyrik og danske komponister, der rummer en række overraskende oplysninger: således har ialt 137(!), overvejende danske komponister tonesat tekster af Jørgensen, heriblandt ikke blot Carl Nielsen, men også Rued Langgaard, Per Nørgaard og Ib Nørholm – ja sågar Claude Debussy skal have bidraget med en komposition.

Mere snævert er den anden redaktør, Oluf Schönbecks, essay om Jørgensen og filosofen Harald Høffding, der var digterens filosofikumlærer ved universitetet i

1884. Det spændingsfyldte bekendtskab varede lige til Høffdings død i 1931, og også dette emne bliver her for første gang behandlet videnskabeligt, men er dog først og fremmest en kildesamling med lange brevuddrag.

Der er således utroligt meget nyt at hente i antologien, der i pressen – ikke mindst i det kulturradikale organ *Politiken* – har fået en noget stedmoderlig hvis ikke endda nedladende behandling. Måtte den bidrage til at kaste et nyt lys over én af vore få store, internationale forfattere og vække fornyet videnskabelig opmærksomhed omkring én af dansk litteraturs interessanteste skikkelser.

**Sven Hakon Rossel** er professor i skandinavisk litteratur og leder af det Skandinaviske Institut ved universitetet i Wien.

---

## SVENDBORG dengang og nu.

Søndag den 17. juni havde Johannes Jørgensen Selskabets medlemmer en god lejlighed til at lære digterens Svendborg bedre at kende. Svendborg og Omegns Museumsleder Esben Hedegaard var en særdeles kyndig rundviser i byen for en gruppe af selskabets medlemmer. For dem der ikke i forvejen havde rede på byens udvikling siden drengen Johannes boede her – eller fra hans død i 1956 for den sags skyld - blev det en levende indføring i byens udvikling og geografi og ikke mindst i, hvor

meget der har forandret sig. Rundvisningen sluttede ved de højaktuelle udgravninger af byens middelalderlige franciskanerkloster, hvis rester af den ældste klosterkirken er dukket op ved reoveringen af banens område. Johannes Jørgensens franciskanske engagement har således fået en ekstra dimension i hans fødeby. Når han er stået af toget og trådt ned på perronen, har han bogstaveligt stået ovenpå franciskanernes gamle klosterkirke, som blev grundlagt i 1236, blot 10 år efter den hellige Frans' død.

## Johannes Jørgensen nævnt i KARDINALENS TALE



*Kuriekardinal Giovanni Batista Re, som i sin prædiken fremhævede Johannes Jørgensens betydning i Katerinaforskningen.*

I forbindelse med de årlige fest- og mindedage i Siena for Santa Caterina er æresgæsten altid en Kardinal fra Rom. I år var det Kardinal Giovanni Battista Re, prefekt for den komité der til Paven giver navnet på den, der indstilles til at blive biskop.

Et afsnit af Kardinalens tale, der blev holdt i Siena's Katedral den 29. april, har særlig interesse for os. I sin tale siger Kardinalen

bl.a., at han især ønsker at fremhæve Caterina's kærlighed til Kirken, og at dette emne er meget fremhævet af hendes biografer. Han nævner dog kun navnet på én af de talrige biografer, nemlig Johannes Jørgensen. Og han citerer ham endda!

Da jeg har fået foræret manuskriptet til talen, kan jeg her glæde læserne med en oversættelse af det afsnit, hvor Johannes Jørgensen nævnes. Før jeg gør det, må jeg hellere bekende, at jeg nu efter mere end et års studier af italienske tekster med religiøst indhold er blevet så "italieniseret", at jeg skriver visse ord med stort begyndelsesbogstav, nemlig "Kirke", - for kirken er hellig! ("La Santa Chiesa", som den ofte kaldes). Et ord som "Kardinal" skives også med stort "K". For at blive i denne stemning bevarer jeg den italienske skrivemåde. Den løfter ligesom tingene op i et højere - højtideligere - luftlag.

Her kommer omtalte afsnit af talen:

"Ud fra et intellektuelt og moralsk synspunkt har Kirken været centrum for Caterina's tilværelse. Jørgensen skriver, at Kirken har været "hendes største kærlighed." Santa Caterina "har elsket Kirken i dens guddommelige og menneskelige

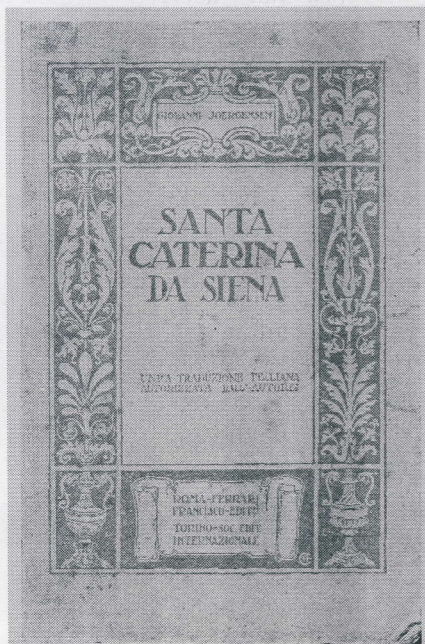


*virkelighed. Kirkens menneskelige, historiske, institutionelle aspekt er af hende aldrig blevet adskilt fra det guddommelige.””*

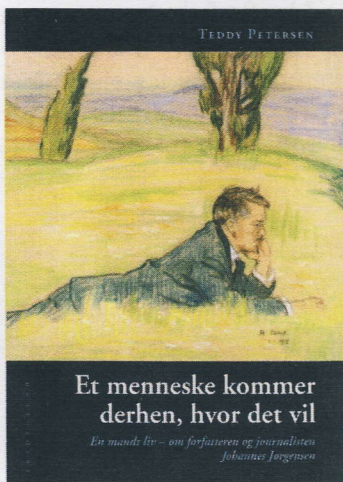
I ovennævnte afsnit af talen er det værd at bemærke, at Kardinalen blot siger ”Jorgensen”. Intet fornavn, ingen nationalitetsbetegnelse, ingen titel eller forklaring om, hvem ”Jorgensen” er. For det ved alle i dette forum! I den italienske tekst står der ”lo Jorgensen”. (”lo” er bestemt artikel i singularis svarende til det engelske ”the”. Om denne artikel hedder ”il”, ”lo” eller ”la” afhænger af det efterfølgende ord). På italiensk sætter man den bestemte artikel foran navnet på meget kendte personer i omtale af dem.

I kraft af sine mange eminente helgenbiografier (den om Santa Caterina regnes for en af de allerbedste af utallige Caterinabiografier) er Johannes Jørgensen en stor og respekteret autoritet i den katolske Kirke, endda i dag. Gentagne gange er jeg stødt på hans navn i bøger om Santa Caterina, som jeg har studeret med henblik på mit foredrag. Han citeres i andres bøger. Hans navn figurerer på bibliografilister, hvor det nyeste eksempel nok er i en børnebog fra november 2004, hvor der står der navnet *G. Joergensen*. I andre bøger hele hans italienske navn: *Giovanni Joergensen*.

Birgit Malling Eriksen



*Originaludgaven af den italienske oversættelse af Den hellige Caterina af Siena fra 1921*



Teddy

**Et menneske kommer  
derhen, hvor det vil.**

**En biografi.  
Teddy Petersen  
565 sider. Illustr.  
Forlaget Rosenlund.  
Kr. 399**



**FAGERØ**  
**Johannes Jørgensen  
og hans Forfatterskab.**  
**En antologi  
253 sider, illust.  
udgivet af Johannes  
Jørgensen Selskabet  
Kr. 275**

**Mail: [mail@johannesjorgensenselskabet.dk](mailto:mail@johannesjorgensenselskabet.dk)  
Bankkonto: 0815-0000379115 (Husk afsender)**

**Johannes Jørgensen Selskabets bestyrelse:**

Stig Holsting, Formand, Jagtvej 183 A, 2100 København Ø.  
Tlf. 87580303. e-post [stig.holsting@mobilixnet.dk](mailto:stig.holsting@mobilixnet.dk) Ansv.havende redaktør.  
Oluf Schönbeck, Næstformand, Fælledvej 14 E, 4., 2200 København N.  
Henning Fink-Jensen, Kasserer, Krogmosevej 28, 2880 Bagsværd .  
Tlf. 44448703, e-post: [mail@johannesjorgensenselskabet.dk](mailto:mail@johannesjorgensenselskabet.dk)  
Andreas Holsting, Sekretær, Ved Klosteret 6, 1.th. 2100 Kbhvn. Ø.  
E-post: [ajholsting@oncable.dk](mailto:ajholsting@oncable.dk)  
Ove Klausen, Ottosminde 2, 8900 Randers Tlf. 86404032.  
e-post: [oklausen@mail.dk](mailto:oklausen@mail.dk)